

Klimadommen – 3 år etter – hva nå?

8. november 2023

Nyhetsbrev fra Simonsen Vogt Wiig

Refleksjoner tre år etter HR-2020-2472-P – rekkevidden av grunnlovens miljøbestemmelse og veien videre.

Skrevet av partner Arne Oftedal, leder av advokatforeningens lovutvalg innen klima, miljø og bærekraft.

1. Innledning

Miljøbestemmelsen i grunnloven ble vedtatt i 1992, grunnloven § 110 b. Hvor langt den rakk var naturlig nok et stort diskusjonstema. I mai 2014 ble den erstattet av grunnloven § 112, som er langt på vei likelydende. Ved Høyesteretts avgjørelse i HR-2020-2472-P (plenumssak) har vi fått viktige avklaringer på hvor langt bestemmelsen rekker. Men fortsatt gjenstår flere tolknings spørsmål.

2. Grunnloven § 110 b som viktig bakteppe

Professor dr. juris Inge Lorange Backer og professor dr. juris Hans Christian Bugge har i sine lærebøker lagt til grunn at grunnloven 110 b har en materiell kjerne og ikke bare var en programerklæring. I Innføring i Natur og miljørett, Backer, 4. utgave fra 2002, bruker Backer overskriften “**retten til en viss miljøkvalitet**” (side 54). Backer 2002 uttrykker seg på følgende måte om terskelen:

“Man kan si at grunnlovsbestemmelsen overlater til Stortinget å velge veien videre for å sikre miljøet. Men skulle det bære motsatt vei, til en generell nedbygging av miljø sikkerheten, kan det nok være berettiget av domstolene å oppfatte §110 b som en skranke. Det er **bare unntaksvis** at GrL. § 110 b kan gi selvstendig grunnlag for materielle miljørettigheter.”

Bugge uttaler om spørsmålet i sin lærebok i miljøforvaltningsrett, 2. utgave, 2009: På side 81 uttaler Bugge 2009:

*“Det skal nok **mye til** for at domstolene skal kunne overprøve Stortingets og Regjeringens skjønn i dette arbeidet, og med det omfattende miljøregelverket vi etter hvert har fått, er spørsmålet for tiden lite aktuelt. Men § 110 b må forstås slik at Stortinget ikke har adgang til å gi miljøvernet en så svak stilling i forhold til andre hensyn at rettighetene etter første og annet ledd blir uten realitet. Dersom*

Stortinget ønsker å fjerne det meste av miljølovgivning, eller gi lover som setter aktuelle eller langsiktige miljøhensyn helt til side, må domstolene anvende grunnlovsbestemmelsen direkte som grunnlag for å ivareta borgernes rettigheter. Det samme må gjelde hvis noen rammes av miljøproblemer som ikke dekkes av lovgivningen.” ---

“Men også for første ledd må det gå en rettslig “nedre grense” for hva domstolene kan godta av lovgivning eller mangel på lovgivning og andre tiltak for å verne miljøet. Paragraf 110 b må altså kunne anvendes direkte for domstolene som grunnlag for å sikre det minimum av vern som er nødvendig for å sikre både folks helse og et naturgrunnlag som er nødvendig for velferden til dagens befolkning og fremtidige generasjoner.”

Videre på side 82:

“Som nevnt var det ikke Stortingets mening at § 110 b skulle forstås som en klar rettighetsregel, som borgeren skulle kunne bygge rettskrav direkte på. **Men muligheten var ikke helt utelukket**, for eksempel dersom det ikke foreligger lovgivning som i tilstrekkelig grad sikret rettighetene etter bestemmelsens første og annet ledd. ---

Finnes det lovgivning, skal det nok **svært mye til** for at bestemmelsen kan utgjøre et selvstendig rettsgrunnlag, og i alle fall hvis lovgivningen er gitt etter at § 110 [b] ble vedtatt.”

Bestemmelsen kunne altså ifølge teorien helt unntaksvis danne en materiell skranke for hvilke tiltak som kunne tillates.

Det var mindre tvilsomt at grunnloven § 110 b var en viktig retningslinje for forvaltningen og Stortingets arbeid på miljøområdet. Heller ikke tvilsomt at den fikk betydning for tolkning av konkrete lovbestemmelser, samt hadde relevans ved tolkningen av andre grunnlovsbestemmelser.

Lunner Pukkverk - saken fra 1993 er etter mitt syn et godt eksempel på hvordan Høyesterett anvender grunnlovens miljøbestemmelse i sin lovtolkning av rekkevidden av de hensyn som forvaltningen kan ta etter forurensningsloven.

Forvaltningen hadde lagt avgjørende vekt på et sidehensyn ved avslag om utslippstillatelse til et pukkverk – dvs. trafikkforurensning. Dette ble bla. begrunnet med en henvisning til formålet bak grunnloven § 110 b, Rt. 1993 side 528 (på side 535):

“At hensynet til å unngå trafikkforurensning står sentralt ved beslutninger som treffes etter samferdsels- og planlovgivningen, kan ikke begrense forurensningsmyndighetenes adgang til å vektlegge dette ved avgjørelser av utslippssøknader. Det dreier seg om et hensyn som har vesentlig betydning på tvers av forvaltningssektorene. **I så måte er dette en del av de overordnede miljøhensyn som det er en målsetning å innarbeide i beslutningsprosessene – jf. det prinsipp som nå er nedfelt i grunnloven § 110 b – og som nettopp miljøvernmyndighetene er satt til å ivareta.** For min del finner jeg det nokså klart at også andre miljøulemper enn de forurensningsmessige etter omstendighetene vil kunne tillegges avgjørende vekt som avslagsgrunn etter forurensningsloven. For eksempel må dette kunne gjelde ødeleggelser av naturmiljøet eller estetiske ulemper, også når slike konsekvenser skyldes andre sider ved virksomheten enn den forurensning som utløser konsesjonsplikt.”

Klimahensyn vil etter mitt syn være et slikt overordnet miljøhensyn som det er en målsetning å innarbeide i beslutningsprosessene og som dermed vil være et relevant sidehensyn som det kan legges avgjørende vekt på selv hvor hensynet ikke er henvist til i den konkrete lov eller lovforarbeid.

3. Grunnloven §112 går noe lenger enn grunnloven 110 b

Grunnloven § 110 b lød:

Enhver har rett til et miljø som sikrer sunnhet, og til en natur hvis produksjonsevne og mangfold bevares. Naturens ressurser skal disponeres ut fra en langsiktig og allsidig betraktning som ivaretar denne rett også for etter slekten.

For å ivareta denne rett i henhold til foregående ledd er borgerne berettiget til kunnskap om naturmiljøets tilstand og om virkningene av planlagte og iverksatte inngrep i naturen.

Statens myndigheter gir nærmere bestemmelser for å gjennomføre disse grunnsetninger.

Grunnloven § 112 lyder:

Enhver har rett til et miljø som sikrer helsen, og til en natur der produksjonsevne og mangfold bevares. Naturens ressurser skal disponeres ut fra en langsiktig og allsidig betraktning som ivaretar denne rett også for etter slekten.

Borgerne har rett til kunnskap om naturmiljøets tilstand og om virkningene av planlagte og iverksatte inngrep i naturen, slik at de kan ivareta den rett de har etter foregående ledd.

Statens myndigheter skal iverksette tiltak som gjennomfører disse grunnsetninger

Forarbeidene til grunnloven § 112 er tydelige på at bestemmelsen har et materielt innhold, og at retten til et rent miljø betyr noe også i rettslig forstand og at denne retten kan håndheves og prøves for domstolene. Høyesterett bruker i Klimadommen mye plass på disse grunnlovsforarbeidene.

Grunnlovens § 112 inneholder et par skjerpelser og presiseringer i forhold til § 110 b. Pliktene om rett til miljøinformasjon og om at virkninger av planlagte og iverksatte inngrep skal utredes og informeres om, er tydeliggjort i annet ledd. 3. ledd ble skjerpet – myndighetene får i bestemmelsen beskjed om at myndighetene **“skal iverksette tiltak”** slik beskrevet i 1. og 2. ledd.

Hans Christian Bugges lærebok i miljøforvaltningsrett, 4. utgave, kom i 2015, altså kort tid etter at grunnloven § 112 ble vedtatt i mai 2014. Bugge 2015 uttaler bla. på side 156:

“Dersom Statens myndigheter treffer vedtak som innebærer at rettighetene i første og annet ledd brytes, kan domstolene kjenne vedtaket ugyldig som grunnlovsstridig. Eksempler på slike vedtak kan være at det gis tillatelse til en forurensende virksomhet som medfører at mennesker i nærmiljøet påføres helsefare, eller det åpnes for et større naturinngrep som fører til at en truet art blir utryddet eller alvorlig svekket, eller øker risikoen for dette. Er vedtaket en nødvendig konsekvens av lovgivningen, vil også denne i praksis måtte settes til side.”

4. Tar Klimadommen stilling til i hvor stort omfang grunnloven § 112 kan sanksjonere mot at norske myndigheter, herunder Stortinget, ikke gjør nok for å redusere klimaproblemene?

I forhold til klimaproblemet tar Bugge 2015 opp i hvilken utstrekning det vil være adgang til å reise sak mot myndighetene for å **gjøre for lite for å bekjempe klimaproblemet i positiv forstand** og dermed ivareta rettighetene etter 1. ledd

(side 157).

Bugge 2015 uttaler om dette spørsmålet:

“Det vil nok derfor være naturlig for domstolene å vise tilbakeholdenhet med å overprøve de politiske organers vurdering av dette. Men skal § 112 ha rettslig betydning i pakt med Stortingets intensjon, kan ikke domstolene være avskåret fra – i det minste – å trekke opp “de nedre grensene” for hva statens myndigheter må gjøre for ikke å bryte § 112.”

Denne siden av klimaproblemet kan jeg ikke se at Klimadommen tar endelig stilling til, men Høyesterett er inne på elementer rundt dette spørsmålet. Høyesterett uttaler bla. at demokratihensynet tilsier at domstolene må utvise tilbakeholdenhet med å blande seg inn i politiske avveininger og prioriteringer (avsnitt 141), mens rettsstatshensyn trekker i motsatt retning.

I Urgenda-saken fra 20. desember 2019 kom nederlandsk høyesterett til at nederlandske myndigheter gjorde for lite for å oppfylle klimamålene, og at de pliktet å redusere klimagassutslippene med minst 25 % innen 2020, fra 1990-nivået. Høyesterett er i Klimadommen oppmerksom på denne saken (avsnitt 172), men slår kort fast at saken har liten overføringsverdi til saken som Høyesterett hadde til behandling. Dette underbygger etter mitt syn at Høyesterett bevisst ikke gikk nærmere inn i dette større tema.

Høyesterett uttalte følgende i Klimadommen under den konkrete vurderingen av hva norske myndigheter hadde gjort for å redusere klimautslipp:

(158) Det er sett i verk ei rekkje generelle og spesifikke tiltak for å redusere *dei nasjonale utsleppa av klimagassar*. Eg nemner mellom anna CO₂-avgift, satsing på fornybar energi, støtte til teknologi for karbonfangst og -lagring, støtte til grøn teknologi og grøn omstilling elles, og ikkje minst tilslutning til EUs kvotesystem.

(159) Når det gjeld *utslepp av klimagassar ved forbrenning i utlandet* etter norsk eksport av petroleum, må ein etter mi meining akseptere at Stortinget og regjeringa byggjer norsk klimapolitikk på den ansvarsfordelinga mellom statar som fylgjer av internasjonale avtaler. Her gjeld det som klart prinsipp at kvar stat er ansvarleg for den forbrenninga som skjer på eige territorium.

Etter mitt syn gikk altså Høyesterett ikke nærmere inn i den tematikken som dette overordnede spørsmålet reiser.

I 1981 fikk Norge kanskje en av verdens mest moderne miljølover - forurensningsloven. I prinsippet er all forurensning etter § 6 forbudt med mindre det er tillatt i form av lovhjemmel, forskriftshjemmel eller i kraft av en utslippstillatelse. Dette er ganske offensivt, forutsatt at ikke unntakene uthuler hovedregelen for mye.

Min oppfatning er at norsk miljølovgivning ikke i like stor grad som tidligere er en “front runner” i Europa, og at EU og flere andre land er minst like offensive i sine tilnærminger på regelverksfronten som oss, ikke minst når det gjelder klima-

og naturspørsmål. Jeg vil derfor anta at det kan komme flere saker innenfor de næringer som er særlig viktige for Norge, typisk olje og gass næringen, innenfor havbruk og mineralutvinning.

5. Klimadommen avklarer at også produksjon i Norge som fører til forbrenning andre steder i verden skal omfattes av vurderingene

Klimadommen fra 2020 slår fast at utslipp av klimagasser ved forbrenning av fossilt brensel som olje og gass må anses å utgjøre en trussel for naturmiljøet og klimaet på hele kloden.

Partene i saken var heller ikke uenig om dette. Grunnloven § 112 rekker ikke lenger enn Norges grenser, inkludert kontinentalsokkelen, men Høyesterett slår fast at olje som produseres i Norge, men forurenser klimaet og atmosfæren i utlandet likevel skal telle med i klimaregnskapet i en konkret sak fordi slike utslipp også kan føre til klimaskader i Norge. Dette var en viktig avklaring.

Jf. avsnitt 149:

“Eit siste spørsmål er om det er relevant å sjå på klimagassutslepp og verknader utanfor Noreg. Er det berre utslepp og verknader på norsk territorium som er relevante etter Grunnlova § 112, eller må også utslepp og verknader i andre land takast med i vurderinga? Grunnlova § 112 vernar ikkje generelt mot handlingar og verknader utanfor kongeriket. Men dersom verksemdar i utlandet som norske styresmakter har direkte innverknad på eller kan setja i verk tiltak mot, gjer skade i Noreg, må det kunne trekkjast inn ved bruken av Grunnlova § 112. Eit døme er forbrenning av norskprodusert olje eller gass i utlandet, når det fører til skade også i Noreg.”

6. Høyesterett avklarer at grunnloven § 112 har en materiell kjerne, men at terskelen er svært høy hvor Stortinget har “handsama ei sak”

Klimadommen slår fast at der Stortinget har “**handsama ei sak**” eller “**samtykt til**” eller “**vore involvert i**” et vedtak vil terskelen for inngrep være svært høy, men slik at det likevel finnes en prøvingsadgang.

Se avsnitt 142:

*“På denne bakgrunnen må Grunnlova § 112, når Stortinget har handsama ei sak, etter mi meining forståast som ein trygginguventil. For at domstolane skal kunne setja til side eit lovvedtak av Stortinget, **må Stortinget grovt ha sett til side pliktene sine etter § 112 tredje ledd**. Dette same må gjelde ved andre stortingsvedtak og vedtak som Stortinget har samtykt til. Terskelen er fylgjeleg **svært høg**.”*

Denne side av Klimadommen bidrar til viktig rettsavklaring.

Men terskelen som oppstilles reiser samtidig spørsmål om hva som skal til for å legge til grunn at Stortinget har “handsama ei sak”. Etter mitt syn er ikke dette spørsmål endelig avklart i Klimadommen. Flere har skrevet om hva som skal til av involvering fra Stortingets side.

Det må kunne slutes ut av Klimadommen at det ikke kreves at Stortinget eksplisitt må ha tatt stilling til “alt”. Jo mindre Stortinget har vært involvert eller tatt stilling til saken, jo mindre grunn er det til at den strenge terskel skal legges til grunn. En ren orienteringssak er neppe nok til at den strenge terskelen kan anvendes.

Hvilken terskel for domstolsprøving som gjelder når Stortinget **ikke** har “vore involvert i”, “handsama” eller “samtykt til”, kommer HR inn på i avsnitt 145:

“Ved forvaltningsvedtak som Stortinget ikkje har vore involvert i, vil Grunnlova § 112 ha relevans som moment ved lovtolkinga og som tvunge omsyn ved utøvinga av skjønnet. Ut over dette gjev saka her ikkje grunn til å gå nærare inn på kor inngåande slike vedtak skal kunne prøvast.”

Det er nærliggende å kunne slutte ut av Klimadommen at denne terskel er lavere enn i en sak hvor Stortinget har vært involvert. Men hvor terskelen ligger, er ikke avklart.

7. Klimadommens vurdering av saksbehandlingen til forvaltningen

Flertallet har blitt kritisert for å stille for milde krav til saksbehandlingen. Mindretallet på 4 dommere kom til at vedtaket om åpning og lisens for utvinning må kjennes ugyldig fordi saken ikke var godt nok opplyst og utredet. Flertallet og mindretallet tolker konsekvensutredningsregelverket innenfor petroleumssektoren og EØS ulikt. Flere har tatt til orde for at mindretallets syn gir uttrykk for den riktigste tolkningen av EU-direktivene som petroleumsloven med forskrifter er bygget på. Så langt Klimadommen rekker vil flertallets syn enn så lenge være rådende.

ESA har igangsatt undersøkelser av den norske gjennomføringen av konsekvensutredningsdirektivene i etterkant av Klimadommen HR-2020-2472-P, pga. flertallets bemerkninger om at en eventuell mangel på konsekvensutredning etter plandirektivet uansett ikke ville medføre ugyldighet fordi det ville være politisk enighet om å åpne områdene for petroleumsvirksomhet uansett.

ESA ser samtidig på to andre HR-avgjørelser om fvl. § 41 og mangelfulle utredninger. Flertallet i HR 2020-2472-P synes her å være på kollisjonskurs med avgjørelser fra EU-domstolens storkammer. Se nærmere om dette doktorgrad levert nylig av Siri Kildahl Venemyr. Utfallet av disse undersøkelsene vil være viktige for veien videre.

En ny sak om konsekvensutredningsplikten etter petroleumsloven § 4-2 og EUs prosjektdirektiv mv. står for Oslo tingrett. Det er advokatfirmaet Simonsen Vogt Wiig v/Jenny Sandvig som fører saken for miljøvernorganisasjonene. Saken gjelder gyldigheten av Olje- og energidepartementets vedtak av 27. juni 2023 og 29. juni 2021 om å godkjenne plan for utbygning og drift av petroleumsforekomst for henholdsvis Yggdrasil, Tyrving og Breidablikk, med krav om midlertidig forføyning for at vedtakene settes ut av kraft i påvente av rettskraftig avgjørelse i gyldighetssaken.

Saken er interessant og går rett inn i diskusjon om hvilke utredningskrav som skal stilles på PUD stadiet opp mot Grunnloven § 112 og EMK. Det blir spennende å se om den slipper inn for Høyesterett. Spørsmålet er om klimadommen fra 2020 stenger dørene for dette søksmålet, noe jeg mener den ikke gjør. Den endelige dom i den saken vil vise hvilken betydning klimasøksmålet har hatt for kommende miljøraker.

8. Kunne klimasøksmålet fått et annet utfall om den tyske forfatningsdomstolens avgjørelse fra 2021 var kjent?

Den tyske forfatningsdomstolen underkjenner i sin avgjørelse fra 24.03.2021 (**Neubauer vs.Tyskland**) deler av den tyske klimaloven som stridende mot de unge saksøkernes fremtidige rettigheter.

Domstolen konkluderte med at den tyske klimavernloven krenket saksøkernes rettigheter. Etter domstolens vurdering pålegger den tyske grunnlovens miljøartikkel GG art. 20a (tilsvarende grunnloven § 112) staten **en konstitusjonell plikt å verne miljøet**. Denne plikten innebærer at staten må **aktivt bidra til å imøtegå global oppvarming og redusere klimagassutslipp** i samsvar med Tysklands internasjonale forpliktelser.

Både regjeringen (Bundesregierung) og den tyske riksdagen (Bundestag) er ifølge dommen forpliktet til å rettslig regulere klimapolitikken på en transparent og bærekraftig måte for å sikre fremtidige generasjoners rettigheter til en menneskeverdig fremtid og et økologisk eksistensminimum.

Denne tyske forfatningsbestemmelse pålegger ifølge domstolen myndighetene en stadig mer tungtveiende plikt til å kutte utslipp på bekostning av andre rettigheter og friheter. Ettersom det må forutsettes at andre rettigheter er intertemporære (ikke begrenset i tid), og klimaloven la opp til å uttømme det gjenværende nasjonale karbonbudsjettet innen 2031, utgjorde klimaloven en uforholdsmessig risiko for å krenke yngre generasjoners rettigheter ved å pålegge dem som et fait accompli å drastisk kutte utslipp etter 2031.

Også uttalt i avgjørelsen at retten til liv (EMK art. 2), fysisk integritet (EMK art. 8) og retten til eiendom (P1-1) **åpenbart kommer til anvendelse** på klimaskade og forplikter staten til utslippskutt. Temperaturmålsetningene på 1,5 til godt under 2 grader var å anse som konstitusjonelt relevante tålegrenser.

Dommen bygget blant annet på Urgenda-dommen fra 2019, en irsk dom fra 2020 og en newzealandsk dom fra 2017. Dette gir en god illustrasjon på hvordan sakene påvirker hverandre. I avsnitt 206 sier forfatningsdomstolen noe om maktfordelingen og demokrati, som også den norske klimadommen tok for seg.

Domstolen presiserer først at GG art. 20a gir lovgiver et betydelig handlingsrom, og at det i utgangspunktet ikke er opp til domstolene å konkretisere de åpne formuleringene i GG art. 20a ved å fastsette målbare grenser for global oppvarming og tilsvarende utslippsmengder og reduksjonsmål.

Samtidig fremheves at GG art. 20a ikke kan miste sin substans som en forpliktelse til å handle klimamessig. Også på dette området er det den forfatningsdomstolens oppgave å vurdere om grensene for GG art. 20a overholdes.

Den tyske forfatningsdomstolen har altså en mer nyansert tilnærming til

demokratiargumentet i klimasammenheng enn Høyesterett har i HR-2020-2472-P avsnitt 139, hvor det uttales ordlyden i Grl. § 112 ikke gir et klart svar på hvilken rettslig relevans § 112 har for vedtak som Stortinget har gjort eller samtykt til og at det er opp til styresmaktene hva slags tiltak som skal settes i verk. Grl. § 112 vil dog kunne benyttes direkte for domstolene når det gjelder miljøproblem som lovgiverne ikke har tatt stilling til.

Saken underbygger en skjerpet håndhevelse fra et rettssystem som til en viss grad kan sammenlignes med det norske. Saken har fått stor oppmerksomhet internasjonalt og har nok allerede inspirere til flere klimasøksmål. **Saken vil etter mitt syn kunne være en internasjonal rettskilde til bruk i argumentasjon i saker hvor det anføres at norske myndigheter har gjort for lite for å stanse klimautslippene.**

9. Klimasakene for EMD og deres betydning fremover.

EMD behandler nå minst 10 klager om klima. Tre av disse er løftet til storkammer, og avgjørelser er ventet våren 2024 eller senere.

Miljøorganisasjonene har klaget inn Klimadommen for Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD). Den norske klagen er satt på pause (stanset) i påvente av avklaringene fra storkammer-avgjørelsen. I forbindelse med at norske myndigheter fikk svarfrist, har EMD varslet at de vurderer saken som en mulig "impact case". Det vil si at saken potensielt kan ha stor innvirkning på det norske rettssystemet, det europeiske rettssystemet eller på hvor effektivt EMK fungerer.

Mange klimasaker for Menneskerettsdomstolen i Strasbourg nå. Dommer fra EMD kan bli viktig for fremtidens miljøpolitikk og rettstilstand – også i Norge. EMD har blant annet kommunisert et søksmål fra portugisiske ungdommer til land som anklages for særlig å bidra til global oppvarming gjennom sin politikk, herunder Norge.

Menneskerettsloven av 1999 § 3 slår fast at "bestemmelsene i konvensjoner og protokoller som nevnt i § 2 skal ved motstrid gå foran bestemmelser i annen lovgivning." Ved motstrid mellom EMK og grunnloven følger det likevel av lex superior prinsippet at grunnloven har foran. Men i forhold til hvordan EMKs artikler og tilleggsprotokoller skal tolkes og anvendes (disse var også påberopt i Klimadommen), vil selvsagt EMDs avgjørelser ha stor betydning.

10. Noen refleksjoner rundt kritikken mot Klimadommen

Det som er spesielt med saken er at Høyesterett ble bedt om å treffe en avgjørelse i en aktuell politisk kamp som har vært behandlet av Stortinget i flere sammenhenger, dvs. domstolsprøving av et politisk vedtak som var fattet av de folkevalgte. Dette i seg selv gjorde nok at miljøvernorganisasjonene startet i oppoverbakke.

Flere kritikere har etter dommen i klimasaken uttalt at miljøbestemmelsen i Grl. § 112 har tapt sin selvstendige betydning som rettsgrunnlag. Det kan hevdes at Høyesterett ved å forkaste anken har tatt for lite hensyn til ordlyden i paragrafen og for mye hensyn til lovgiverviljen, som innebærer at politikerne i realiteten får det som de vil. Kritikere mener at rettens standpunkter mangler forankring i rettskildegrunnlag. Jeg er ikke like kritisk, og mener fortsatt grunnloven § 112, slik den ble tolket av Høyesteretts flertall, har substans på flere måter.

Klimadommen er en grundig og lang dom, til sammen 300 hovedavsnitt. Likevel nevnes ikke grunnloven § 112 første ledd, annet punktum – hensynet til etterslekten - i drøftelsen. Det er overraskende, og jeg er enig i de som kritiserer dommen på dette punkt.

Klimasøksmålet er kun en liten del av en stor internasjonal trend av nye søksmål om klimautslipp. Kanskje var ikke vår Høyesterett moden for en slik sak? Bevissthet rundt klimaendringer har ført til et skred av klimasøksmål internasjonalt. Klima- og miljøorganisasjoner verden over har i de siste årene snudd seg til domstoler for å fortsette sin klimakamp. En rapport fra London School of Economics viser at det i juni 2023 var over 2300 rettssaker globalt som omhandler klimaendringer. De mest kjente eksemplene er: Urgenda-saken (Nederland), Heathrow-saken (England), Held v. Montana (USA), Neubauer vs. Germany (Tyskland).

11. Sluttkommentar om Neubauer vs. Germany-saken

Dommen fikk stor oppmerksomhet i media. Både politikere og regjeringspartiene støttet dommen. Innen få timer etter at avgjørelsen ble kjent, kom en rekke statsråder med forslag til en lovrevisjon og tok til orde for strengere miljøtiltak og enda mer ambisiøse klimaverntiltak. Allerede en uke senere utredet regjeringen et nytt lovforslag som ivaretar de sentrale krav som forfatningsdomstolen stilte. På enkelte punkter går det nye lovforslaget lengre enn det strengt tatt ville vært nødvendig. Denne nye klimaloven (KSchG) ble vedtatt bare to uker etter at dommen falt.

Riksdagen har kort tid etter dommen vedtatt innskjerpinger i klimaloven som krever at Tyskland blir klimanøytralt i 2045. Dommen fra Tyskland er et godt eksempel på hvordan den dømmende makt kan samspille med andre statsmakter for å avhjelpe den strukturelle svakhet ved dagens representative demokratier.

Tysklands forfatningsdomstol har en noe annerledes funksjon i rettssystemet enn for eksempel Høyesterett har i Norge. Domstolens særegne, konstitusjonelle målestokk og kompetanse åpner for en abstrakt normkontroll og innebærer følgelig at prøvingsrett også kan utøves i langt større grad her enn i Norge, uten at dette oppfattes som et inngrep i maktfordelingsprinsippet. Den tyske forfatningsdomstolen er både en domstol og et forfatningsorgan som i motsetning til andre domstoler ikke er underlagt justisdepartementet. I motsetning til Høyesterett velges dommere etter en klart definert fordelingsnøkkel (jf. GG art. 94).

Et meget bevisst forhold til de andre statsmaktene basert på grunnlovens maktfordelingsprinsipp (GG art 20 (3)) åpnet for at domstolen etter hvert fikk en omfattende, konstitusjonell prøvingskompetanse (se nærmere GG art. 93) og utøvet denne kompetansen aktivt også i politisk sensitive saker I Norge hersker det tradisjonelt stor tilbakeholdenhet mot å bruke prøvingsretten i sensitive, politiske spørsmål. Selv om denne kompetansen har fått en forankring i Grunnlovens § 89, viser Høyesteretts avgjørelse i klimasaken (HR-2020-2472-P av 22. desember 2020 særlig avsnitt 141 ff.) at dommerne i liten grad tør å bruke prøvingsretten aktivt. Etter mitt syn er ikke siste ord sagt i denne debatten, heller ikke fra Høyesteretts bord.

Kontaktperson Simonsen Vogt Wiig:

Arne Offedal
Partner | Stavanger

+47 475 01 718
aof@svw.no